

СТАНОВИЩЕ

за представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност *доцент*, обявен от СУ „Св. Климент Охридски“

в ДВ, бр. 54 от 20. 06. 2021 г. по професионално направление

1.3. Педагогика на обучението по... (Методика на обучението по литература. Информационни и комуникационни технологии в обучението и работа в дигитална среда)

Автор на становището: доц. д-р Огняна Георгиева-Тенева – НБУ, член на научното жури по конкурса, назначено със заповед РД 38–366 от 21.07.2021 г. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“

Кандидат: д-р Наталия Младенова Христова-Пеева – главен асистент в Катедрата по методика на Факултета по славянски филологии в Софийския университет

Нормативна издържаност на представените документи

Представените документи отговарят на ЗРАСРБ.

Научноизследователска дейност

Основният труд, с който кандидатката участва в конкурса, е „Трансхуманизмът и бъдещето на образованието (по литература)“. Темата на монографията ангажира трайно изследователското внимание на Наталия Христова. Повечето научни статии, представени в библиографията, са посветени на влиянието на трансхуманизма върху образованието, като проблематиката им е вградена в хабилитационната разработка. Продължителното разгръщане на изследователския хоризонт при методично следване на обща концептуална логика позволява да се направят значими наблюдения над въздействието на високите технологии и пазарните закони върху средното училище и да се изрази ясна позиция спрямо тях.

Най-напред бих искала да изтъкна, че по своя тематично-проблемен обхват монографията принадлежи на сравнително редките случаи в професионалното направление, при които изследователският интерес се насочва към явления, уловени „в движение“, в процеса на тяхното кристализиране – поне що се отнася до образователната ситуация у нас. Да се пише за подобни неустановени същности, за тенденции без оформен облик, за бъдещи състояния, е особено предизвикателство, което често крие рискове. Наталия Христова ги поема и по-важното – успява да извърши изследователска работа, която допринася за опознаване на важни

трансформации в полето на съвременното образование и да зададе ключови въпроси за неговото бъдеще.

Явлението *трансхуманизъм* не е непознато за българския педагогически дискурс, но монографията на Наталия Христова разкрива с нови средства негови съществени страни и тяхното влияние върху личностното формиране на младия човек. Изложените факти и трактовки обогатяват представата за въздействието на технонауката върху емоционалната интелигентност, нравственото съзнание и психичното здраве на учениците.

Трудът се движи по няколко основни линии. На първо място и най-важна по значение е тази, която се интересува от характеристиките на днешното образование, детерминирано от високите технологии и от стремежа към бърза икономическа печалба. Представени са образователни промени, явно или скрито подкрепяни от икономически, а все по-често и от политически сили, които утвърждават трансхуманизма в много страни по света, а напоследък проправят пътя му и у нас: доминация на интереса към брутния вътрешен продукт – за сметка на вниманието към вътрешния свят на индивида; изкуствено усилване на когнитивните способности чрез използване на нано-, био- и информационни технологии – за сметка на хуманитарната култура и заниманията с изкуство. Разкритата картина е осмислена като контрапункт на просвещенската традиция, като начало на принципно различен тип образование, сродено с технократския план на социалната политика.

Другата линия, която трудът развива систематично, се отнася до представянето на трансхуманизма в диахронен план. Наталия Христова проследява внушителен брой теоретични идеи в тяхното зараждане, развитие и практическо осъществяване. Тези референции обхващат както експлицитно, така и имплицитно изразявани виждания за училището като звено от икономическата логика на живота с нейната технонаучна рационалност и с хегемонията на механистичния, на машинизирания образователен модел. Монографията сплита гъста мрежа от позовавания и цитати, които реконструират развитието на трансхуманизма в неговия полувековен живот. Зад успеха на тази съдържателна перспектива стои безспорното умение на Наталия Христова да открива и систематизира трудове, които са важни за изследваната тема, да ги представя в ред, позволяващ вникване както в общата логика, така и в спецификата на различните опити за технологично подобряване на човешките умствени и физически възможности.

Третата линия в хабилитационния труд – може би най-сложна за осъществяване, е тази, която изразява личната позиция на Наталия Христова по поставените въпроси. Тук е и голямото постижение на

авторката, съумяла да балансира между безспорните успехи на природните науки и технологиите, от една страна, и оспоримия начин на тяхното прилагане в образователната сфера. Положителните ефекти от този баланс са няколко. На първо място ще посоча разколебаването на представата за очевидност на днешната образователна ситуация, открояването на нейната социокултурна междинност и отвореност – оказва се, че уж пред очите ни, но по парадоксален начин някак неявно образованието се дехуманизира – бавно, но методично и сякаш неотменимо. Трудът на Наталия Христова показва как в контекста на различни образователни философии, утвърждаващи личността – хуманистичната, насочена към субективните потребности на ученика, либералната, подкрепяща индивидуалната свобода за сметка на външния контрол, конструктивистката, залагаща на оригиналната, ненатрапената интерпретация на фактите, си пробиват път и се установяват противоположни образователни практики, които се намират в тясна близост с уж губещия водещата си роля бихейвиористичен модел на обучение. А той, както е известно, се стреми да властва над познанието и да налага автоматизирано поведение, мисловни стереотипи, прогнозиранни, предварително заложили психични реакции.

Наред с провокирания размисъл за негативната същност на трансхуманистичното образование трудът постига и друг положителен ефект – убеденост в смисъла на съпротивата срещу трансхуманистичния образователен модел. Разкривайки тенденции, които на много места по света, а вече и в България са ясно различими, монографията отзвучава като предупреждение за засилващата се опасност от negliжиране на учебните предмети от хуманитарния цикъл, от извеждане на прагматичните образователни цели като безспорна доминанта над „безползните“ изкуства. Този тип образование забравя човешката душа, подчертава изследването, той потиска въображението и критическата мисъл, трие историческата памет, забулва гражданския хоризонт.

Поставянето на въпроси, които се отнасят до общи закономерности в преподаването и ученето, дава право трудът да бъде разглеждан като реплика в съвременния дебат за философските посоки на образованието, като задълбочен размисъл върху едностранчивия прагматизъм на целите в познавателен, практически и ценностен план, като сигнал за вече налични и възможни бъдещи щети за когнитивната, нравствената и физиологичната идентичност на младия човек.

При все че се състои от 139 страници и изглежда по-скромнен по обем спрямо други хабилитационни проекти, трудът представлява кохерентно цяло с ясно изразени научни виждания и убедителна аргументация. В същото време той съдържа отворени структури и неизчерпана

проблематика, която в бъдеще може да бъде доразвивана и конкретизирана – и това би било много полезно – с оглед на статуквото и тенденциите в литературното образование у нас в контекста на експанзивния трансхуманизъм.

Между хабилитационния труд и другите публикации, с които Наталия Христова участва в конкурса за доцент, съществува вътрешна съгласуваност. Литературното писане в училище, което е предмет не само на докторската дисертация, а и на следващи разработки, може да се разглежда като антитеза на технократски ориентираното образование, като начин за излизане отвъд границите на унифициращата образователна нормативност и за остойносттаване на индивидуалния мисловно-емоционален потенциал на ученика.

Научната активност на Наталия Христова намира израз, освен в публикации, и в участие в множество конференции и в значими проекти на Софийския университет, както и в индивидуални инициативи за изследователска работа и специализации в чуждестранни академични звена.

Преподавателска дейност

Кандидатката е водила практически занятия по методика на обучението по литература, свободноизбираеми дисциплини, свързани с литературното писане в средното училище, както и лекционни курсове за литературно образование с ясен хуманистичен профил.

Заклучение

Представената научна и преподавателска работа е на високо научно равнище и отговаря на критериите за хабилитация. Ето защо с пълна убеденост предлагам на научното жури да присъди на Наталия Христова академичната длъжност *доцент*.

8 ноември 2021

Огняна Георгиева-Тенева